

Középiskolások továbbtanulási motivációinak vizsgálata

Máté Csilla Hajnalka

BA hallgató, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar,
mate.csilla69@gmail.com

Szikora Péter

Egyetemi adjunktus, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar,
szikora.peter@kgk.uni-obuda.hu

Abstract: A tanulmány célja megvizsgálni a következő generációk továbbtanulási motivációit, hiszen a felsőoktatásba hamarosan bekerülő hallgatók nagyon más motivációkkal rendelkeznek, mint a most tanuló, vagy az elmúlt években tanuló hallgatók, így emiatt fontos, hogy az oktatásban is tudjunk változtatni, és ismerjük a leendő hallgatók igényeit. A kutatásunkban megvizsgáltuk részletesen a középiskolások motivációit, és megoldásokat kerestünk ezekre a problémákra.

Kulcsszavak: motiváció, középiskolás, oktatás, Z generáció

1. Bevezetés

Születésünktől kezdve tanulunk, minden nap új ismereteket gyűjtünk, felfedezzük, hogy mennyi érdekes és izgalmas dolog vesz körül bennünket. A bölcsődében és az óvodában azt tanuljuk meg, hogy milyen egy nagyobb közösség tagjának lenni, általános iskolában alapvető ismereteket szerzünk a matematika, a történelem és más tárgyak tekintetében. Középiskolásként az általános iskolában megszerzett alapismereteket mélyítjük el. Egyetemen, főiskolán pedig olyan területet ismerhetünk meg jobban, amely iránt sokkal nagyobb az érdeklődésünk. Hajszoljuk a tudást, melyet, ha megszerünk, nem veszíthetünk el, a miénk marad. „Az exponenciális ütemben gyorsuló fejlődés korunk társadalmát folyamatosan növekvő versenyhelyzet elé állítja: e szerves fejlődés eredményeképpen kialakult a tudás-gazdaság, illetve ennek nyomán létrejött a tudás alapú társadalom.” (Rámháp, 2017)

Azonban ha nem rendelkezünk megfelelő ösztönzéssel a tanuláshoz, akkor nem is jön létre produktív tanulás. Ezért a tanulóval kapcsolatosan az a legfontosabb, hogy az emberek, esetünkben a hallgatók felismerjék azokat a tényezőket, amelyek a leginkább ösztönzik őket a tanulásra. A tanulás iránti érdeklődés felkeltése és fenntartása, a megfelelő tanulási attitűd folyamatossága, az önképzés belső és külső igénye jelen van az emberi életútban (Faure, 1972). A mai gyorsan fejlődő világunkban alapvetővé vált, hogy életünk során folyamatosan új információkat szerezzünk, meglévő ismereteinket bővítsük. Az utóbbi pár évtizedben egyre többen hangsúlyozzák a tanulás kiemelt fontosságát, az ember életén át tartó tanulását. Egyre több kutatás foglalkozik a tanulás, a tanulási motiváció kérdéskörével.

2. Motiváció

A motiváció cselekvésre készítő belső mozgató erő, mely befolyásolja a teljesítményt és meghatározza a jövőbeli teljesítményre vonatkozó elvárásokat (Kósáné, 1998). Arra keresi a választ, hogy mi készíti cselekvésre az embert? A hatékony tanulás egyik legfontosabb tényezője a motiváció. A tanulási motiváció külső (tanári – baráti-szülői dicséret, érdemjegyek, szociális és pénzbeli elismerés) és belső (egyre bővülő tudás birtoklása) összetevőket egyaránt tartalmaz (Ryan and Deci, 2000).

A motiváció működése egy egyszerű folyamatként írható le. Az embereknek különféle igényeik vannak, amelyek belső feszültséget generálnak. Ez cselekvésre ösztönzi az adott egyént, amelytől a szükségleteinek kielégítését várja el. Ha ez a cselekvés sikeres, annak jutalmaként az adott szükséglet kielégülést nyer. Ekkor a választott cselekvés alkalmas volt, a szükséglet újbóli felmerülése esetén ismét hasonlóan kell cselekednie (Keczer, 2013).

Az oktatásban a tanár-diák kapcsolat szintén fontos tényező a tanuláshoz való hozzáállás kialakulásában, a tanulási motiváció megismeréséhez is szükséges megismernünk mindkét oldalt. Motiváción az oktatás elméletében két tényezőt értünk; egyrészt a tanulót érintő belső hajtóerőket, amelyek a tanárral való együttműködésre és a tanulási folyamatban való tevékeny részvételre készítetnek, másrészt a tanár erőfeszítéseit, amit azért tesz, hogy a hallgatót rávegye a tevékeny együttműködésre (Klein, 2017).

A motiváció és a tanulás kölcsönösen hatnak egymásra. A tanulás feltételezi a kellő motivációt, és természetesen a motiváció alakítja a tanulás folyamatát. A tanulás egyik legfontosabb feltétele a tanulási motiváció felismerése, kialakítása, fenntartása és fejlesztése. A hatékony tanulás kihagyhatatlan tényezője, hogy az ember új ismereteket szerezzon, és az ehhez kapcsolódó motiváció is, mely befolyásolja az embert a hatékony tanulásra. Azaz elkezdjen valamit tanulni a hallgató

vagy bizonyos viselkedést folytasson, amelyekkel a számára kitűzött célokat elérje (Kiss, 2015).

A hallgatók hatékonyságuk növekedése elsősorban a tanuláshoz szükséges feltételek megteremtését, valamint az ezekhez kapcsolódó eszközök biztosítását jelenti. Az oktatásban tanulók számára társas támogatást nyújthat maga az oktatási intézmény, a tanárok és hallgatótársak. Fontos azonban kiemelni, mely szerint a család támogatása, és ezen belül a szülők szerepe is kiemelt hatással bír a hallgatók beilleszkedésének sikeressége és döntően befolyásolja a közösségekben, csoportban elfoglalt pozíciójukat is. Az oktatók is támogathatják, segítséget nyújthatnak diákjaiknak hallgatói létükből fakadó stressz kezelésére. Továbbá érzelmi támogatási nyújthatnak és támogathatják diákjaikat a negatív érzelmek kezelésében. A diák-társak társas támogatás fő eszközei a pozitív társas interakciók: a dicséret, a bátorítás, a törődés és a tisztelet (Lazányi, 2012). Főleg ilyen korban fontos számukra a társas támogatás. Fiatalok, hatalmas bennük a megfelelési kényszer, ki akarnak tűnni a tömegből.

Az életünkben nem csak az életen át tartó tanulásnak van fontos szerepe, hanem a döntéseknek is. Életünk során minden lépésünk döntésekből áll. Jelentkezünk felsőoktatási intézménybe különböző indítékok miatt, munkahelyet keresünk szintén különböző okok miatt. A döntések, mint egy tanulási folyamat jelennek meg életünkben. Minden döntésből tanulni kell, minden akadályra meg kell próbálni előre felkészülni.

Fontos, hogy a problémákat minél hamarabb felismerjük és mindig a problémának megfelelő döntéshozatali módot válasszunk (Szikora, 2016). Tehát fontos, hogy a hallgató miért jelentkezik felsőoktatási intézménybe, ha problémába ütközik a hallgató (majd a felvételi értesítés alkalmával megtudja, hogy nem veszik fel az adott intézménybe, ahova nagyon szeretett volna menni), akkor utána miképp viselkedik, hogy dönt.

3. A generációk

A generáció fogalmát elsősorban statisztikai és szociológiai szakirodalomban lehet fellelni. Az általunk választott definíció a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) fogalma, amely szerint: „A generáció speciális fajtája a kohorsz-népesség fogalmának: az egy időben született emberek összességét értjük rajta. A generáció tagjainak ugyanis mintegy szinkronizáltan kellene átélnie a népesség állapota és a népesedés szempontjából fontos eseményeket (pl.: valamely iskolai végzettség megszerzése, házasságkötés, születés, munkavállalás, halál, stb.), s így ezek megtörténének időpontja és gyakorisága összevethető az időben ható tényezőkkel.” (KSH, 2015)

Minden generációnak megvan a maga általános leírása. A Z generáció tagjai a digitális technológiák világába született nemzedék, ezáltal szükségük van az internet állandó, azonnali és korlátlan hozzáférésehez. A virtuális világ jelenti a biztonságos terepet számukra, ezáltal a személyes kapcsolatokban igencsak nehezen boldogulnak. Tanulási módjukra az együttműködő és önszabályozó tanulás a jellemző. Képesek párhuzamosan több dolgot csinálni és megszokták, hogy nincs állandóság az életükben. Sokkal türelmetlenebbek, mint az előző korosztályok, folyamatosan keresik az új kihívásokat, lehetőségeket. Magas és változatos elvárásokat támasztanak önmagukkal szemben, rendkívül céltudatosak és karrierista életszemléletűek. Felszínes, de megosztott figyelműek, köszönhetően annak, hogy életük során folyamatosan több csatornát, médiát követnek párhuzamosan. Egy vizuális korban születtek, nem irányvonalakban, hanem jelenetekben gondolkodnak (Tari, 2010).

Igen fejlett problémamegoldó képességgel rendelkeznek, azonban mivel majdnem teljesen a virtuális világban élnek, számolni kell náluk a környezettől való elidegenedéssel. Az internet világába való beleszületés az emberi kapcsolataikat, legyen szó családi, iskolai kapcsolatokról, mindenképpen átalakítja.

Azzal is foglalkozni kell, hogy megváltozik a tekintélyhez való viszonyuk és ez bármilyen iskolai helyzetben hagyományos módszertani kultúra mellett a tudásszerzés folyamatában nagyon komoly problémák kialakulását okozhatja náluk (Pais, 2013).

Az egyén értékrendszere, viselkedése, tanulási – továbbtanulási döntései szempontjából a szülők társadalmi – gazdasági helyzete, továbbá iskolai végzettsége meghatározza az egyén tanulási, továbbtanulási döntéseit, ezáltal az a környezet, ahol az egyén szocializálódik, nagy befolyással bír döntéseire. (Petőné Csuka, 2014)

A nevelésnek azt a részét, amely mindenekelőtt ismeretek elsajátítása, a műveltség megszerzése révén járul hozzá a jellem fejlesztéséhez, oktatásnak nevezzük. (Molnár, 2005) Az oktatás a tanulási folyamat irányítása. A gyerekeket családjaik kezdik el tanítani, beszédre, a környezet megismerésére és viselkedési normákra. Ez a típusú tanítás általában spontán. Ellenben mikor a gyerek az iskolapadba kerül, az ő iskolai tanítása már tervszerű és céltudatos tevékenység. A tanulóknak számos feladata van, mint például, hogy az új ismereteket megértse, azokat megtanulja, és különféle tanulási módszereket tanuljon meg használni. (The e-Learning Action Plan, 2001)

Nem csupán a világ, a társadalom, hanem az oktatás is folyamatosan fejlődésen megy keresztül. Ezen változások egy része az intézményekben folyik, míg létezőnek makroszintű változások, amelyek lehetnek:

- Az oktatással szemben megfogalmazott célok átalakulnak,
- Új intézményi formák, oktatási programok alakulnak és régiek szűnnek meg,

- Az intézményekbe belépők aránya is változik,
- A hallgatók intézményekbe való belépése, előrehaladása és kilépésének szabályai, körülményei is változásokon megy keresztül,
- Változnak az oktatási anyagok, az oktató által használt tanítási és nevelési módszerek. (Halász, 2001)

A hazai, nemzetközi folyamatok, társadalmi és gazdasági változások, az Európai Unió tagországunk is hatással van Magyarország oktatási rendszerére.

A Z generáció tagjait a virtuális élet köti le, így úgy gondoljuk, hogy tanulmányaikban is ezt a szálát kellene követni egyre jobban a későbbiekben, ehhez nagy segítséget nyújt az E-learning. Úgy véljük, hogy pozitív hatással lehet továbbtanulásukra, ha tudják, hogy egyetemi tanulmányaik során olyan kurzusokat is felvehetnek, majd teljesíthetnek, ami a virtuális „világon” keresztül történik. Lehet, hogy ezeket sokkal jobban a magukénak érezhetik.

Manapság nehéz folyamatosan naprakésznek maradni és az állandóan megjelenő új kihívásoknak megfelelni. Ez csak úgy lehet, ha valaki szüntelenül képezi önmagát, ennek következtében a tudás, azon belül is a naprakész ismeretanyag jelentősen felértékelődött.

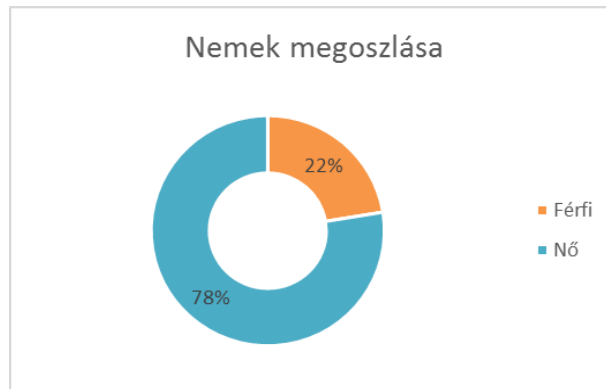
Ennek ellenére természetesen egyre kevesebb idő és pénz jut ezekre a képzésekre, valamint gyorsabban és költséghatékonyabban kellene kielégíteni a felmerülő igényeket. A hagyományos tantermi képzés nem mindig ad kielégítő megoldást ezekre az igényekre, hiszen nagyon nehéz megfelelő sebességben frissíteni a meglévő oktatási anyagokat. Ezekre a problémákra adhat megoldást az E-learning, amely korszerű számítástechnikai eszközökkel támogatott oktatási formát jelent. Az E-learning csak akkor lehet hatékony eszköz, ha a jelenleg meglévő hagyományos tantermi oktatási formát és az E-learninget ötvözve sikerül olyan optimális összhangot teremteni, ahol a sebesség és a költségtakarékosság nem csökkenti az oktatás minőségét, s nem korlátozza az átadott tudás tartalmát. (Nemes és Csilléry, 2006).

4. Eredmények

A hallgatói tanulási motivációk feltérképezése időszerű és jelentős kérdés, emellett sürgető feladatot kínál a hazai oktatási rendszer részére. Kvantitatív kutatásunk során kérdőíves megkérdezést alkalmaztunk a középiskolában tanulók körében. Az önkitöltős kérdőív a demográfiai adatok kimutatása mellett a hallgatói motiváció vizsgálata volt olyan tekintetben, hogy milyen képzési rendszerben tanulnak. Továbbá vizsgáljuk, hogy miért döntöttek a továbbtanulás mellett. A

primer kvantitatív kutatás egy saját szerkesztésű, előtesztelt kérdőív segítségével történt, online megkérdezéses formában.

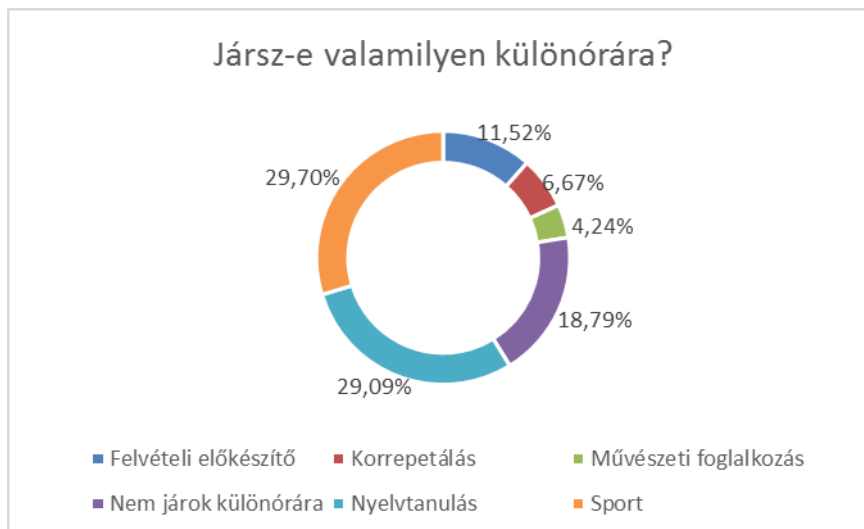
A kérdőívet csupán 37 férfi és 122 nő töltötte ki. A megkérdezettek átlag életkora 17,34 év, ami azt jelenti, hogy leginkább érettségi előtt álló diákok töltötték ki, ez által úgy gondoljuk, hogy még pontosabb képet kaphatunk továbbtanulási motivációikról, azonban a kutatás nem reprezentatív.

1. ábra: A középiskolás válaszadók nemek szerinti aránya

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

A következő kérdésünk az volt, hogy a diákok iskola mellett járnak-e különóra, és ha igen, akkor milyen jellegűre. Válaszaikat az 2. ábra mutatja.

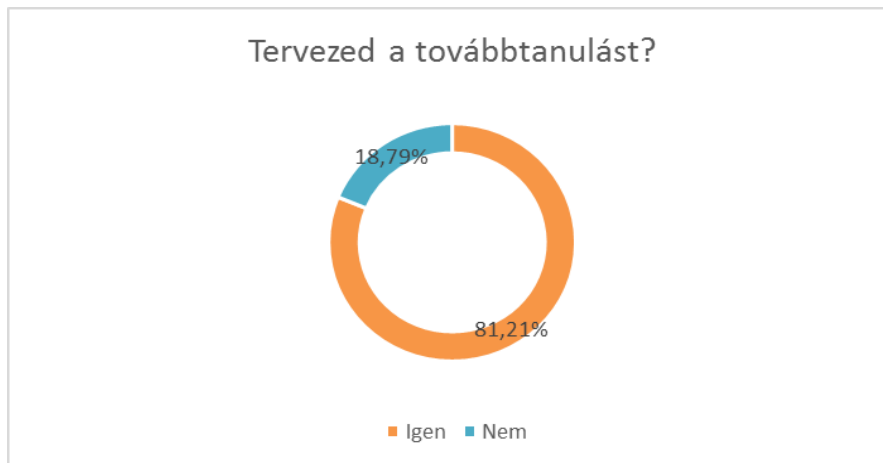

2. ábra: Különóra járás megoszlása

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

A fenti ábrából is látható, hogy a középiskolás diákok igen nagy része, 81,21%-a jár valamilyen különóra iskola mellett. A legnépszerűbb a nyelvtanulás és a sport. A nyelvtanulás népszerűsége valószínűleg annak tudható be, hogy manapság egyre több ember beszél valamilyen idegen nyelvet, továbbá az életen át tartó tanuláshoz fűzhető, ugyanis, amit az ember megtanul, az a tudás örökké az övé marad. A sport pedig a jelenlegi középiskolások leterheltsége miatt valamilyen szintű kikapcsolódást nyújt számukra, ha csak nem hivatásosan sportolnak.

A következő, legfontosabb kérdésünk arra irányult, hogy terveznek-e a középiskolás diákok a jövőben továbbtanulni. Válaszaikat a 3. ábra mutatja.

3. ábra: Továbbtanulás

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

Ahogy az ábrából is jól látszik, a diákok nagyobb része tervez továbbtanulni. Érdekes, hogy tökéletes megegyezik az arány az előző diagrammal. Akik iskola mellett valamilyen különóra járnak, ők tervezik is a továbbtanulást, míg, akik nem járnak iskola mellett semmilyen különóra, ők a továbbtanulást sem tervezik. Az eredmények alapján következtethető, hogy a diákok biztonságosabbnak tartják továbbtanulásuk érdekében, ha különórákon is fejlesztik tudásukat.

Továbbtanulási kérdésünk mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen szakokra jelentkeznek a diákok, melyek a legnépszerűbb szakok a nemzedékükben. Ezt a kérdést csupán azoktól kérdeztük meg, akik tervezik a továbbtanulást a felsőoktatásban. Ezt a 4. ábra mutatja meg.

4. ábra: Választott képzések

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az ábrán látható, hogy a legnépszerűbb a gazdaságtudományi képzés, és azt a műszaki képzések követik. A kérdőívet a felvételi eljárás előtt két héttel osztottuk meg Facebook csoportokban. Többen alsóbb évfolyamokból is töltötték ki, azonban ebből a 39 főből 17 fő tizenegyedikes vagy magasabb évfolyamba járt. A legtöbben tizenegyedikesként és tizenkettedikesként döntik el, hogy szeretnének-e továbbtanulni, és ha igen, akkor milyen jellegű képzés érdekli őket. Várható volt, hogy az alsóbb évfolyamokon még a fiatalok nincsenek tisztában azzal, hogy később mivel szeretnének foglalkozni.

5. Összegzés

Jelen tanulmány a tanulási motiváció folyamatosan fejlődő területét, a motiváció elméletek és generáció kutatás alapjait, fontosabb eredményeit tekinti át. A magyar oktatási rendszer az elmúlt években nagy változásokon ment keresztül. A motiváció elméletek és a nemzedékek jellemzői valamilyen szinten támpontot adnak a változások megértésére, és az elkövetkezendő időszakban további kutatásokat kell végezni, hogy például megértsük a hallgatói motivátlanságot.

Bár a hallgatói motiváció kutatásában rengeteg lehetőség rejlik, a tanulmány keretei miatt csupán egy rövidebb leírást adhattunk a témáról.

Felhasznált irodalom:

- [1.] Faure, Edgar et al. (1972): Learning to be. The world of education of today and tomorrow, Paris, UNESCO.
- [2.] Halász Gábor (2001a): Az oktatási rendszer, Budapest, Műszaki Könyvkiadó.
- [3.] Keczer Gabriella (2013): Üzleti ismeretek szak- és felnőtt képzőknek I., pp. 108-112.
- [4.] Kiss (2015): Tanulási motivációk vizsgálata a Szent István Egyetem hallgatóinak körében, Studia Mundi – Economica
- [5.] Klein (2016): Tanulási motiváció a műszaki felsőoktatási képzések vonatkozásában
- [6.] Kósáné (1998): A mi iskolánk: Nevelépszichológiai módszerek az iskola belső értékelésében. Budapest, Iskolafejlesztési Alapítvány, p. 103-104.
- [7.] KSH (2015): Módszertani dokumentációk/fogalmak, Generáció http://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=220&p_ot_id=200&p_obj_id=646&p_session_id=16590058 (Utolsó letöltés: 2018. április 7.)
- [8.] Lazányi, K. (2012). Stressz és társas támogatás a felsőoktatásban. in: Michelberger: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században. Óbudai Egyetem, Budapest, 341-360.
- [9.] Molnár György, 2005: A leggyakrabban használt pedagógiai alapfogalmak, 8. fejezet, pp.202
- [10.] Nemes György, Csilléry Miklós (2006): Kutatás az atipikus tanulási formák (távoktatás / E-learning) modelljeinek kifejlesztésére célcsoportként, a modellek bevezetésére és alkalmazására
- [11.] Pais (2013): Alapvetések a Z-generáció tudomány-kommunikációjához
- [12.] Petőné Csuka Ildikó (2014): A minőség kérdése a felsőoktatás és a munkaerőpiac illeszkedésén keresztül „Vállalkozásfejlesztés a XXI. században” című IV. tanulmánykötet Budapest, pp. 311-326.
- [13.] Rámháp Szabolcs (2017): Felsőoktatási továbbtanulási motivációk Magyarországon a változó ifjúság és a piacosodó felsőoktatás tükrében
- [14.] Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000): Intrinsic and extrinsic motivation: Classic definitions and new directions. Contemporary Educational Psychology, 25. évf., p. 54–67.
- [15.] Szikora (2016): Párosítás elméleti problémák megoldásának lehetőségei, és a döntések racionalitásának vizsgálata
- [16.] TARI Annamária (2010): Y generáció – Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban, Jaffa Kiadó, ISBN 9789639971202
- [17.] The e-Learning Action Plan. – Designing tomorrow’s education. Communication from the Commission. COM (2001) 172 final. Brussels